

Читай! Знай! Живи!

ЧИТАЙ НАЙЦІКАВІШЕ... ЗНАЙ БІЛЬШЕ... ЖИВИ ЯСКРАВІШЕ!!!

Пізнавально-розважальний журнал Павлоградської ЦБС

№9

Нематеріальна культурна спадщина

Записки "буВалого"

Культурна спадщина кожного народу – це не лише сукупність успадкованих сучасниками культурних цінностей від попередніх поколінь. Це джерело життя, з якого черпає кожна нація, кожен народ і без якого неможливий успішний розвиток держави.

Подорожуючи різними країнами, ми в першу чергу вивчаємо культуру певного народу, його духовні цінності, традиції та вірування, вивчаємо мову, намагаємося зрозуміти їх суть. І відповідь до такого розуміння криється в глибинах народної культури, що проявляється у матеріальній і нематеріальній культурній спадщині кожної нації.

В Конвенції ЮНЕСКО термін «нематеріальна культурна спадщина» означає ті звичаї, форми показу та вираження, знання та навички, а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, які визнані спільнотами, групами й у деяких випадках окремим особами як частина їхньої культурної спадщини. Ця нематеріальна культурна спадщина, що передається від покоління до покоління і постійно відтворюється.

Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України налічує 109 елементів. Розглянемо декілька з них – це кераміка та її орнаментування.

Опішнянська кераміка

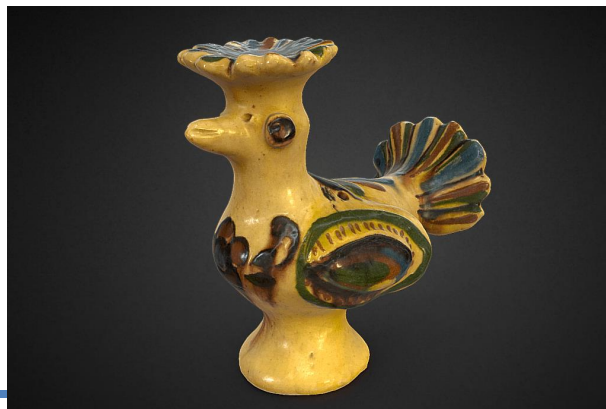
Опішнянська кераміка – одна із традиційних українських керамік, її виготовлення походить з унікального гончарного осередка, що знаходиться в селищі

Опішня на Полтавщині. Цьому сприяли наявні поклади будівельної сировини: глини, піску, суглинків, супісків, гончарної глини (Опішнянське родовище, площею 200 м²).

Для виготовлення виробів майстри ви-

користують лише місцеву глину, що має сірий колір, яка після випалювання стає світло-жовтою. Процес виготовлення займає від 30 до 40 днів, і при цьому майстри працюють без попередніх ескізів. Це побутовий та декоративний по-

Записки "буВалого"

суд, різноманітні скульптури малих форм та дитячі іграшки. Вироби щедро декорують переважно рослинним орнаментом та композиціями. До всього, існує традиція – твори чоловіка-гончара мусять побувати в руках дружини-малювальниці. Тож витвори переважно декорували жінки.

Косівська мальована кераміка

Місто Косів, як і у давнину, так і сьогодні є одним із найбільших центрів в Україні, осередком народного мистецтва. З покоління в покоління передаються гончарні секрети та місцеві традиції роботи з глиною. Сотні років домінуючі в косівській кераміці зелена, коричнева й жовто-охриста барви легко розтікаються по білому теплому тлі, яке немовби випромінює сонячне світло. У щедрому декоративному оздобленні керамічних виробів знаходять відображення краса гірського краю, його рослинний і тваринний світ, різноманітні жанрові композиції з міфологічною, релігійною і побутовою тематикою, сцени праці та свята, неповторні звичаї та обряди місцевих жителів. Традиція косівської кераміки поширена також у селах Пістинь, Монастирське, Москалівка, Старий Косів, Сморне, Вербовець, селищі Кути, Старі Кути.

Орнаментальний розпис бубнівської кераміки

Історичні осередки бубнівської кераміки – села Бубнівка і Новоселівка, що на Гайсинщині Вінницької області. З XVII ст. відомо про бубнівський гончарний про-

мисел, досвід, запозичений в кращих подільських майстрів, сприяли створенню в Бубнівці відомого в цьому регіоні керамічного центру. Гончарство для бубнівців було сімейною справою. Дітей привчали змалечку до гончарської праці. Виготовляли неполивний ужитковий по-

суд з примітивною орнаментикою, знали архітектурно-декоративну кераміку, особливе місце в роботі майстрів займала антропо- і зооморфна керамічна іграшка, дрібна пластика (ікони, хрестики тощо).

Олешнянське гончарство Чернігівщини

Тут найкраще збереглися народні традиції слов'янської кераміки. Асортимент посуду різноманітний: вази, горщики, гладушки, макітри, миски, квітники, пастівники. Теракотовий посуд декорують гравірованими прямими та хвилястими лініями. Полив'яні вироби оздоблюють фігурними та витими ручками, ліпними деталями, рослинним орнаментом, нанесеним за допомогою штампа, інколи розписом. Характерним для Олешні є застосування поливи коричневого та зеленого кольорів з більш темними або світлими крапками, що збагачує її колір і створює своєрідний декоративний ефект.

Розваги не без користі

Пісенна традиція здебільшого дійшла до нас в усній формі. Передача та запам'ятовування текстів і мелодій пісень відбувається, як правило, під час виконання творів.

Козацькі пісні Дніпропетровщини

На початок 2000-х років виконання козацьких пісень зафіксовано в багатьох селах регіону. Проте літній вік виконавців фольклору та відсутність дієвих механізмів передачі знань між різними поколіннями спричиняють занепад пісенної традиції. Однак дослідники в 2014 році записали виконання козацьких пісень в селах і містечках Дніпропетровської області (с. Капулівка Нікопольського р-ну, с. Богуслав Павлоградського р-ну, с. Красний Під та с. Новокурське Широківського р-ну, смт. Межова Межівського р-ну, м. Жовті Води, м. Підгородне, с. Сурсько-Михайлівка Солонянського р-ну). Робота з фіксації та дослідження козацького фольклору тривала і в наступні роки (2015-2017), що дозволило підтвердити старі й виявити нові осередки побутування козацьких пісень.

Виконавці козацьких пісень Дніпропетровщини не становлять якоїсь однієї громади. В одних місцях вони об'єднані у фольклорні аматорські колективи, як, наприклад, у м. Жовті Води (ансамбль «Знахідка»), у м. Підгородне Дніпропетровського р-ну (ансамбль «Криниця»), у с. Богуслав Павлоградського р-ну (ансамбль «Богуславочка» *(на фото)*).

В інших місцях виконавцями є окремі особи, які не беруть участі у художніх колективах (наприклад, Анна Михайлівна Должанська, 1918 р.н. з смт. Межова

Межівського р-ну; Катерина Григорівна Скиба, 1929 р.н. з с. Красний Під Широківського р-ну), або неформальні гурти, які збираються при нагоді (вихідний, свято, просто поспівати коло хати) (наприклад, такий гурт у с. Капулівка Нікопольського р-ну у складі: Федоренко Надія Семенівна, 1927 р.н., Іванчура Марія Кіндратівна, 1934р.н., Біляєва Ольга Григорівна, 1930р.н.). Виконавцями козацьких пісень в переважній більшості є люди похилого віку.

Сьогодні виконавцями козацьких пісень

виступають, як правило, народні колективи, такі як ансамблі та гурти «Криниця», «Знахідка», «Первоцвіт», «Богуславочка» тощо. В деяких селах носіями пісенної традиції є окремі виконавці або неформальні групи, що збираються час від часу на великі свята. У 2015 році елемент «козацькі пісні Дніпропетровщини» внесено до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини, а в 2016-му – до Списку Всесвітньої нематеріальної спадщини ЮНЕСКО.

Розваги не без користі

Пісні села Лука Києво-Святошинського району Київської області

В селі Лука усна традиція зберегла до наших часів пісні найрізноманітніших жанрів: від календарних та ритуальних (щедрівок, колядок, купальських пісень, веснянок, петрівчаних пісень) до ліричних пісень, балад гетьманських часів, козацьких, наймитських та сирітських пісень. У пісенній творчості села збережено понад 70 весільних пісень, серед яких унікальні «ладкання», «передирки» між дружками, ритуальні співи свашок тощо.

В репертуарі гурту «Червона калина» є колядки, щедрівки, веснянки, купальські, жнивні, весільні, колискові, протяжні пісні (пісні про кохання, сирітські, наймитські, чумацькі, козацькі, побутові, історичні, балади, романси), жартівливі та танцювальні пісні, псалми, які становлять пісенний спадок села Лука, сформований протягом багатьох століть.

Показовим для гурту є варіативність виконання пісень, яка проявляється у коректній змінності музичного контуру заспівів та виводів. Практично кожна учасниця гурту має власний яскраво виражений індивідуальний стиль, свій арсенал прийомів імпровізації у співі. Найяскравіше це проявляється у заспівувачки Ганни Волошиної, заспівувачки та виводчиць Олександри Дмитренко і Надії Лабунської.

Гурту притаманна народна манера ви-

конання пісень. Вона точно відповідає принципу звукоутворення і стилістиці автентичного звуку, водночас позбавлена крику і є дуже співучою. Можна сказати, що гурт колективно досягнув вершини виконавської майстерності саме в народній манері співу, зберігаючи набуту практику попередніх поколінь.

2018 року пісенну традицію села Лука

внесено до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України.

Буковинська Маланка

Буковинська Маланка входить до переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. Буковинська Маланка - фантастичне карнавальне дійство, яке щороку збирає десятки тисяч людей.

Найвідоміша буковинська Маланка відбувається в селищі Красноільськ, що на кордоні з Румунією. Кожного року у Красноільську видовишно. Цього дня маланкарі проходять головною вулицею з піснями та збираються на площі біля сільської ради.

Розваги не без користі

Цілу ніч та сьогодні вдень у селищі Красноїльськ лунає музика та маланкарі ходять в кожну хату, аби привітати зі святами. Автентична Маланка у прикордонному селищі Красноїльськ відома чи не на цілий світ.

Одним із найяскравіших образів буковинського маланкування є красноїльські «крилаті ведмеді». Костюми учасників умовно можна поділити на два типи: конструкція з солом'яними крилами і очеретяний костюм стогоподібного типу. За «красноїльським» сюжетом, Ведмедів (Урсу) Циган водить на ланцюгу і на-

магається дресувати вигуковою пісенькою: «Скачи-скачи, Ведмежа». Костюми Ведмедів шийються заздалегідь і, враховуючи їхню вагу, для цього маланкарського образу обирають фізично витривалих хлопців, які зможуть усю ніч ходити, стрибати і танцювати в такому специфічному і таки нелегкому костюмі. Маланка часто бешкетує – може вимагати платню, перекриваючи дорогу, може вимазати перехожого сажею, може зненацька злякати. Тобто в цей день правила диктує маланка, головне – зберегти відчуття міри.

Біля книжкової полиці

Фахових книг про нематеріальну культурну спадщину до образливого мало. Багато цікавих досліджень, експедиційних звітів та методичних матеріалів існують... у PDF, на сайтах ОТГ, музеїв, у фондах бібліотек — але вони не оформлені у зручні книжки для широкого читача. Цей матеріал часто не доходить до молоді чи вчителів без спеціального пошуку. Нематеріальна культурна спадщина — це не предмет, який можна виставити у музеї. Це пісні, танці, ремесла, звичаї, що живуть у людях. Їх важко задокументувати: вони змінюються, передаються усно, залежать від місця, виконавця, обставин. Через це письменникам і науковцям складніше працювати з ними, ніж із матеріальними об'єктами. Ці видання часто ініціюють ентузіасти, фольклористи, музеї, але вони мають обмежене фінансування. Масового комерційного інтересу до таких видань ще недостатньо, щоб їх активно видавали великі видавництва. Добра новина: зацікавлення темою з кожним роком зростає. І книжок точно буде більше — особливо якщо на це буде попит. А поки — ось, справжні перлини книговидання.

Влада Литовченко, Валентина Дем'ян. «Нематеріальна культурна спадщина як найголовніший інструмент збере- ження української нації»

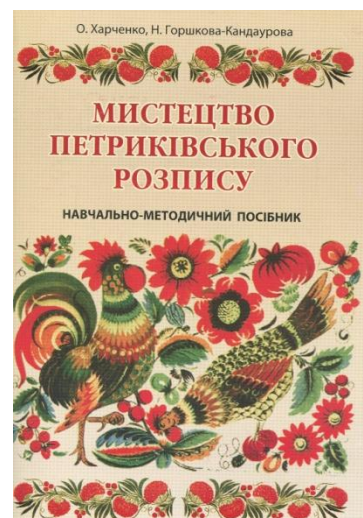
Автори пропонують заходи для збереження й відновлення умов існування, розвитку і передачі нащадкам традицій, народних обрядів, звичаїв та традиційних ремесел, а також особливостей способу життя, характерних лише для культури народу України, чинників формування національного менталітету. Враховуючи євроінтеграційні прагнення України, у виданні ставляться важливі питання, пов'язані зі входженням України в культурний простір Європейського Союзу, а також із збереженням ідентичності української нації як повноправного члена Європейського Союзу. Монографію присвячено 70-й річниці членства України в ЮНЕСКО та 70-річчю

Конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту (Гаазька конвенція 1954 року). Монографія буде корисною для культурологів, етнологів, істориків, інших фахівців, що досліджують культурну спадщину, та широкого кола громадськості, оскільки питання збереження нематеріальної культурної спадщини є актуальним для різних сфер суспільного життя.

Олена Харченко, Наталія Горшкова-Кандаурова. «Мистецтво петриківського розпису»

У посібнику розкрито художні особливості, основи композиції та художньо-технічне забезпечення у петриківському декоративному малюванні, а також подано відомості про історію виникнення й розвитку цього виду народ-

Біля книжкової полиці

ного мистецтва, видатних майстрів петриківського розпису.

Він містить методичні рекомендації щодо виконання традиційних схем і елементів розпису, орієнтовне планування занять гуртка або факультативу та збірці робіт майстрів петриківського розпису.

Віра Манько. «Українська народна писанка»

Віра Манько - львів'янка. Писанкарством займається з 1986 року, активно популяризує писання автентичних народних писанок. У 2001 році з'явилася її книжка про народну писанку. В ній авторка загострює увагу на функціональності писанки й особливо на символічності її орнаменту - незнищеного знакового коду нації та пралюдства, що становить надзвичайну цінність для науки і культури, а тому потребує певної консервації. У вас у руках друге, доповнене видання цієї книжки, в якому подано більшу, ніж у першому, кількість писанкових творів.

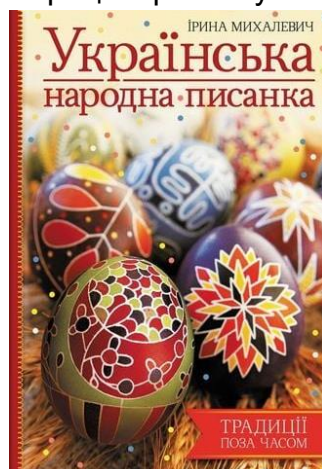

"Українська народна писанка", Ірина Михалевич

У давнину казали: коли даруєш писанку, то ніби вручаєш листівку з найтеплішими побажаннями... Адже у візерунках та химерних переплетіннях рисок, ліній і завитків закодовані послання на щастя, долю, любов і добробут. Утім писанка — це не лише вітальна листівка, а й споконвічне джерело мудрості українського народу. Традиція розписувати писанки

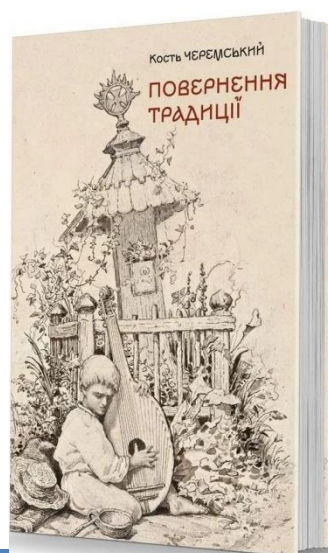
передавалася із покоління в покоління.

Процес розпису є сакральним священнодійством, під час якого необхідно думати про світле, хороше та приємне. Відома українська писанкарка Ірина Михалевич ділиться своєю майстерністю з охочими оволодіти мистецтвом розпису. У виданні міститься інформація про матеріали та інструменти, технологію роботи з писачком, виготовлення натуральної фарби, порядок роботи й етапи фарбування, нанесення ескізу-візерунка, особливі слова, які промовляються перед початком роботи.!

Повернення традиції. Кость Черемський

Перша частина цієї книги висвітлює маловідомі сторінки історії кобзарства і бандурництва — двох зовні подібних, але за суттю різних і самобутніх явищ української культури, які відіграли визначну роль у національному становленні українського народу. Акцент зроблено на 1920–1930-х роках, коли радянський режим, викорінюючи українську національну ідентичність, вживав системних заходів для фізичного знищення тра-

Біля книжкової полиці

диційних незрячих народних співців — кобзарів, лірників і стихівничих. Одночасно окупаційна влада переслідуваннями і шантажем змушувала зрячих бандуристів своєю творчістю слугувати комуністичній системі.

Друга частина книги присвячена історичним, соціально-культурним, громадсько-політичним передумовам сучасного відродження надбання традиційних українських співців, виконавства на кобзарських інструментах.

Видання спрямоване на широке коло викладачів і студентів навчальних закладів, науковців, дослідників, мистецтво-, літературо- і джерелознавців, етнологів, істориків, музейних працівників, музикантів, подвижників народної культури, а також шанувальників традиційного кобзарського виконавства.

Пацьорки. Цятки. Коралики. Бісерні прикраси з колекції Володимира Щибрі.

Це етнографічний альбом, у якому представлено результати оцифрування бісерних виробів зі збірки сучасного українського етнолога й колекціонера

Володимира Щибрі. Альбом налічує 219 жіночих і чоловічих прикрас з бісеру та 31 зразок народного одягу, оздобленого бісером, а також велику кількість старовинних архівних фотографій українців у народному вбранні, що підтверджують широке використання бісеру для оздоблення народної ноші та створення прикрас. До окремих виробів подано схеми, які допоможуть майстрам створювати

нові прикраси, використовуючи давні орнаменти.

Уперше презентовано традиційні прикраси з бісеру з усіх регіонів України, де побутували бісерні прикраси, зокрема Лемківщини, Бойківщини, Гуцульщини, Покуття, Опілля, Закарпаття, Буковини, Західного, Центрального та Східного Поділля, Волині та Полісся.

Переважна частина артефактів, представлених у виданні, створені у період кінця XIX — середини XX ст. та уперше вводяться до наукового обігу; для більшості з них зафіксовано автентичні назви.

КНИГОЛЮБЧИКАМ

Існує чимало дитячих книг, що розкажуть тобі про нематеріальну культурну спадщину України, зокрема, про традиції, обряди, народні пісні, ремесла, що передаються з покоління в покоління. У доступній та цікавій формі деякі розповідають через історії, інші – через ілюстрації та описи.

Уяви собі скриню зі скарбами, але замість золота там – пісні, казки, легенди, традиції, ремесла, свята та обряди та багато іншого, що зберігає твій народ. Ці скарби не можна покласти в кишеню, але їх можна вивчити, прочитати та запам'ятати.

Книги про народні казки та легенди

«Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього».

Максим Рильський

Ірина Мацко. «Легендарна Україна - Історія вільних»

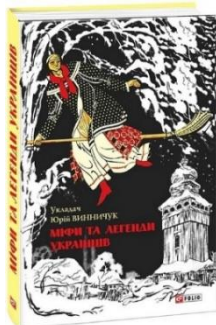

З давніх-давен наша земля була щедрою на лицарів, що стояли на боці добра. Трипілля, Київська Русь, Козаччина, часи УПА, сучасна Україна... Кожна епоха

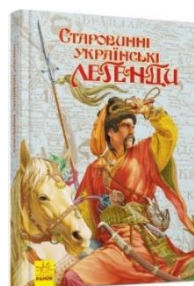
має своїх героїв, чиї життя стали легендами. «Легендарна Україна. Історії вільних» — це збірка авторських легенд, натхненних історичними подіями, традиціями, побутом та звичаями прадавніх українців.

Юрій Винничук. «Міфи та легенди України»

Міфи та легенди, зібрані відомим письменником-українознавцем Юрієм Винничуком, зберігають у народній пам'яті й пере-

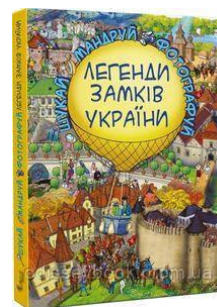
дають майбутнім поколінням знання про історичне минуле українського народу, пояснюють причини виникнення різних явищ природи, а також навчають правил, яких має дотримуватися людина протягом усього свого життя.

«Старовинні українські легенди» – не просто казки минулого. Це живе дихання культури, яке формує національну ідентичність, передає духовний досвід та підтримує зв'язок поколінь.

Катерина Дем'янчук. «Легенди Замків України»

Чи багато ми знаємо історій про легендарні старовинні споруди замки нашої України? Достовірні факти про кожен замок та легенди про його історію із ігровими завданнями зроблять подорож в історичні місця пам'ятною як для дорослих, так і для малюків.

Книги про обряди та свята

«Традиції – це не прах, що зберігають, а вогонь, який передають»

Густав Малер

«Свята, Традиції, звичаї українського народу»

З цієї книги ви дізнаєтесь про українські традиції та звичаї, про походження свят, про те, коли і як їх святкують, зможете вивчити різні обрядові пісні та співаночки. Для Вас відкриються скарби народної мудрості, без яких неможливий розвиток по-справжньому культурної людини, а вірші

додадуть Вам гарного настрою.

Марія Морозенко. «Наші звичаї і традиції»

Українські традиції та звичаї вражають своєю різноманітністю, глибоким змістом та унікальністю. Час летить швидко, і ми втрачаємо зв'язок з нашим минулим. Саме тому у цій книзі ми розповідаємо про цікаві та яскраві українські святкові традиції.

Книги про народний одяг та традиції

Народний одяг та традиції – скарби, які живуть у серці!

Зінаїда Васіна. «Вбрання Гетьманщини»

Однією з найяскравіших сторінок українського історичного костюма у формуванні його національних ознак є період Гетьманщини (Козаччини). Для тих, хто цікавиться історією та історичним вбранням, цікавою і змістовною буде книга «Вбрання гетьманщини» відомої української художниці Зінаїди Васіної – художниці-етнографіні, науковиці, дослідниці українського історичного костюма.

Олекса Воропай. «Звичаї нашого народу»

Книга, яка охоплює річний календарно-обрядовий цикл життєдіяльності українців та традиції народного одягу. Видання розраховане на всіх, кому до-

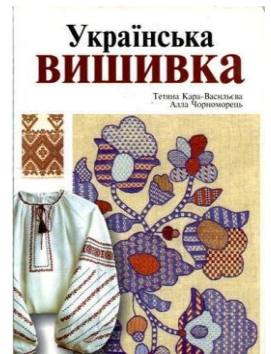
рого минуле нашого народу, його прадавні корені.

Книги про традиційні ремесла

«Кожна ниточка у вишиванці – то частинка душі роду»

Тетяна Кара-Васильєва. «Українська вишивка»

У книзі розглядаються особливості самобутньої української народної вишивки її локальні характеристики щодо історико-етнографічних регіонів. Описуються основні техніки шитва. Розкривається символіка рушників, їхнє значення у святах та обрядах

Ярина Паславська. «Унікальні українські речі, що подолали час»

Чудова ілюстрована книжка, яка відкриває захоплюючий світ багатовікових традицій та ремесел наших пращурів. У ній зібрані оповідання, що розповідають про створення кулінарних шедеврів, магічних оберегів, прикрас, музичних інструментів та інших виробів, які мають тисячолітню історію, але залишаються актуальними й сьогодні.

**Збережемо нашу спадщину –
щоб знати, хто ми є і звідки родом.
Щоб пам'ятати історію
своїї родини і народу.
Щоб передати традиції
майбутнім поколінням.
Бо це – джерело натхнення,
творчості й сили!**

З досвіду роботи

«ЖИВА НИТКА ТРАДИЦІЇ»

З досвіду Бібліотеки сімейного читання № 5

Нематеріальна культурна спадщина — це живий код нації, її душа, передана через покоління у піснях, обрядах, ремеслах, звичаях і мовленні. Бібліотека сімейного читання № 5 не лише зберігає ці скарби, а й активно вплітає їх у сучасне життя громади.

Бібліотека реалізує культурно-просвітницький проєкт «Своє коріння», що має на меті популяризувати та оживити традиційні знання серед дітей, молоді та дорослих. Особлива увага приділяється місцевим традиціям Західного Донбасу, де співіснують елементи української, сербської, білоруської, вірменської та інших культур.

Ключові форми роботи:

1. Тематичні заходи та етнографічні зустрічі

Бібліотека проводила цикл майстер-класів з Петриківського розпису, до яких залучали місцевого майстра, волонтера Олега Панкула.

Особливий інтерес викликали зустрічі з народною майстрицею та волонтером Оксаною Сірою зі створення ляльки-мотанки.

Часто майстер класи проводяться у форматі «родинної творчості». Діти, батьки

та навіть бабусі об'єднуються за столами творчості, щоб власноруч торкнутись давніх символів культури.

2. Краєзнавча рубрика «Наша спадщина»

Фонд бібліотеки має в наявності матеріали про нематеріальні цінності регіону: зібрано рецепти традиційних страв, легенди про місцеві свята, тексти весільних пісень тощо.

3. Медійна підтримка

В рамках проєкту «Своє коріння» у бібліотеці проходять перегляди відеороли-

З досвіду роботи

тему «Традиції в нашій родині», під час яких учні досліджують власне родинне коріння, діляться спогадами про народні звичаї та презентують елементи культурної спадщини своєї родини;

закладом дошкільної освіти № 6 «Дюймовочка» — для наймолодших читачів проводяться казкові години, фольклорні ранки, майстер-класи з виготовлення ляльки-мотанки та ознайомлення з українськими обрядами в ігровій формі. У співпраці з вихователями бібліотекарі створили цикл заходів **«Традиція починається з дитинства»**.

Висновки

Досвід Бібліотеки сімейного читання № 5 демонструє, що сучасна бібліотека — це не лише інформаційний центр, а міст між поколіннями, що передає духовну спадщину у доступній та привабливій формі.

Нематеріальна культура — це те, що живе в серці народу. І бібліотека має всі ресурси, щоб допомогти цьому серцю битись і надалі.

ків «Обрядові миті»: короткі відео демонструють процес виготовлення народного оберегу, запис обрядової пісні, фрагмент народної гри. Під час канікул діти грають в народні ігри.

Партнерство та синергія

Бібліотека активно співпрацює з: ліцеєм № 15 — організовуються спільні квести, вікторини, інтегровані уроки на

Смачні мандри

Одним із найцінніших елементів нематеріальної культурної спадщини України виступає традиційна кухня, яка не обмежується лише набором рецептів, а слугує живим вираженням національної ідентичності, відображаючи звичаї, вірування і образ життя народу. У переліку Нематеріальної культурної спадщини України налічується більше двох десятків страв. Давайте-но познайомимося з кількома з них...

Яворівський пиріг — традиційна страва на Яворівщині та загалом Галичині. Його готували на щодень, а також подавали на свята. Він був обов'язковою частиною весільного частування, а також на Святвечір чи Великдень. Для приготування тіста потрібно борошно, дріжджі, сіль, цукор, яйце, молоко та воду в пропорції 1:1.

Основні інгредієнти для начинки — картопля та гречка присмачені цибулею і шкварками або якщо піст лише підсмаженою цибулею. Пиріг може бути різної форми — круглий, овальний, прямокутний, залежно від форми. Можливий повністю закритий тістом, так і частково відкритий. Їдять пиріг і теплим, і холодним.

Біляївська рибна юшка — традиційна рибна страва на багатті, яку готують переважно чоловіки-рибалки у Біляївці Одеської області, обов'язкова страва під час родинних зібрань чи свят, страва вихідного дня. Єдиного рецепта юшки по-біляївськи не існує. Для приготування потрібна свіжа риба, овочі, спеції. Риби

потрібно декілька видів, це може бути короп, товстолоб, лящ або окунь. Рибу, разом з водою, яка з неї стекла, та пузирем викладають у казан, наливають води та ставлять на вогонь. Після закипання додаються овочі. Окремо готують приправу, що має назву «саламур».

Каша «Зозуля» — традиційна автентична українська страва із пшона. Її готують лише в одному місці в Україні: у селі Дашківці Якушинецької громади Вінницької області. Каша має таку назву через свій вигляд, адже вона готується із пшона та маку та стає рябою, як птах зозуля. Пшоно з молоком томлять у печі, духовій шафі або варять на плиті до напівготовності. Потім у страву додаються збиті з цукром яйця, зціджений мак та вершкове масло, після чого каша у печі чи духовці доводиться до готовності. Рецепт цієї каші понад сто років.

Гуцульська бриндзя (Закарпаття) — це традиційний овечий сир, виготовлений у Карпатському регіоні, зокрема на Закарпатті, який має унікальні характеристики та технологію виробництва, що переда-

Смачні мандри

ються з покоління в покоління. Це перший український продукт, який претендує на отримання європейського статусу географічного зазначення згідно з українським законодавством. Оригінальність смаку зумовлена тим, що вівці випасалися протягом 120 днів літнього періоду на високогір'ї на висоті не нижче за 700 метрів над рівнем моря. Усі процеси її виготовлення — виключно вручну. Одна вівця дає 200–300 грамів молока, тож сиру виходить близько 8–10 кг сиру з однієї вівці за 4 місяці літньої погоди.

Леквар — традиційне закарпатське повидло, яке виготовляється зі слив сорту угорка або бистрицьких слив (сливи-бистриці), плоди яких можуть досягати розміру ківі, або локального сорту Немтудом. У залежності від сорту слив леквар має більш виражений солодкий або кислий смак. Цукор не додається — це є характерною ознакою леквару. Продукт

має дуже густу консистенцію, темно-синій, майже чорний колір та характерний запах чорносливу. Продукт відомий з початку XIX століття, що пов'язано з поширенням у регіоні фруктових садів у селянських господарствах. Леквар мав велике значення у повсякденному житті селян, бо сливи росли в кожному дворі і мали велику популярність у кулінарії. Назва походить від угорського *lekvár* — «повидло», «варення» з різних фруктів. Продукт тривалого зберігання, тому його вживали впродовж календарного року. Леквар і сьогодні популярний на Закарпатті.

Українські традиційні страви становлять невід'ємну частину культурної спадщини країни, яка через покоління передає накопичені знання та зберігає неповторний смак. Вони виступають свідченням історичного розвитку, культури гостинності й душевної щедрості українського народу, водночас зберігаючи духовну спадщину предків.

Одним із інструментів у збереженні культурної спадщини України є цифровий захист.

Сучасне розуміння поняття збереження культурної спадщини включає діяльність у галузі створення цифрового ресурсу спадщини. Процеси оцифрування та представлення в цифровому середовищі об'єктів історико-культурної спадщини є важливим сегментом розвитку сучасної інфраструктури знань: освіти, науки, культури.

Основний принцип роботи - це створення 3D-моделей за допомогою фотограмметрії, які будуть збережені в цифрових архівах і використовуватимуться для різних цілей: від реставрації до презентування у віртуальних музеях чи навчальних програмах.

Таким чином, ця ініціатива дає можливість відтворити точну цифрову копію, у випадку, якщо оригінал буде втрачено.

Зазначається, що технологія фотограмметрії дозволяє створювати «віртуальні музеї», проводити дослідження та популяризувати культурну спадщину.

Культурна спадщина у 3D: як Софія Київська

стала частиною цифрової епохи

В умовах війни цифрове збереження культурної спадщини України стає критично важливим.

Одним із ключових прикладів цього процесу є оцифрування архітектурних пам'яток, таких як Софія Київська, та

створення віртуальних галерей українськими студіями.

Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України

(https://www.facebook.com/VirtualNKS/?locale=uk_UA)

Метою віртуального музею є відтворення й репрезентація у сучасній і доступній формі нематеріальної культурної спад-

щини України та збільшення зацікавлених осіб у знайомстві з культурним надбанням нашого народу та вивчення традицій, що сприятиме формуванню єдиного культурного простору України.

Унікальність музею полягає в об'єднанні наявних культурних та дослідницьких ініціатив, сприянні максимальному розповсюдженню знань про традиційну культуру українців, створенні пре-

цеденту впровадження сучасного формату обліку об'єктів нематеріальної культурної спадщини.

Його відвідувачі, не виходячи з дому, зможуть ознайомитися не лише з елементами, що входять до національного переліку — а це петриківський розпис, козацькі пісні Дніпропетровщини, косівська кераміка, крелевецьке переборне ткацтво, пісенна традиція села Лука Києво-Святошинського району Київської області, вишивка «білим по білому» з Решетилівки на Полтавщині, — а й з традиційними ремеслами, обрядами, що просуваються до цього списку чи є в мі-

сцевих переліках. А ще побувати на Вінниччині, Закарпатті чи на Поліссі, де в багатьох селах ще й до сьогодні збереглися самобутні промисли, такі як бортництво й технології випічки обрядових хлібів, ткацтва і килимарства, лозоплетіння, в'язання віників, приготування страв, як-от «юшка у три риби» у Балаклійському районі на Харківщині, і на власні очі побачити, що і як робиться.

Нематеріальна культурна спадщина зникає на очах. Найархаїчніший регіон — Полісся — було знищений Чорнобилем. Багато втрачено у селах, які затопили, створюючи штучні моря.

До списку термінової охорони входять козацькі пісні Дніпропетровщини. На жаль, серед його носіїв лише одне село, у якому сім-вісім чоловік ще знають і співають старовинні козацькі пісні. Вони поважного віку, народилися у 20—30-х роках минулого століття. Коли козацькі пісні тільки було внесено до списку ЮНЕСКО, у регіоні за підтримки місцевої влади проводили майстер-класи, зустрічі з виконавцями. Якщо найближчим часом знання старших не перебере

молодь, то ми назавжди втратимо козацькі пісні, цей безцінний досвід багатьох поколінь.

Як потрапити до музею

Натиснувши на назву ви перейдете за посиланням, де можливо переглянути відео, ілюстрації, опис елементу, збереження, історію території та носіїв, географічні дані, бібліографію та зіграти в пізнавальні розваги (пазл, кросворд, розмальовка).

Сайт є зручним у користуванні, оскільки розроблено 3 шляхи доступу до Національного переліку. Кожен елемент НКС розташований на окремій сторінці і має такі розділи: відеогалерея; фото галерея (з можливостями слайдшоу); опис елемента; історія, територія, носії; збереження, розвиток, промоція; географічні дані та пізнавальні розваги. Саме розділ «Пізнавальні розваги» був найбільш складним у виконанні і наповнювався крок за кроком. Шукали можливості складення пазлів та освітній елемент до цього, вивіряли рівень складнощів. Розробили просту форму кросвордів. З'явилися перші розмальовки в розділі «Петриківський розпис».

ВІРТУАЛЬНИЙ МУЗЕЙ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

ВІРТУАЛЬНИЙ МУЗЕЙ
НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
УКРАЇНИ

: Сайт

Музей НКС

Фейсбук:

Ми в мережі Інтернет

